

hij, die de dragonades en de herroeping van het edict van Nantes beleefde, was zijne vervolgers slechts ontvlucht, om op nieuw in de handen van dweepers te vervallen: zijne vijanden beriepen zich hier, zoowel als in Frankrijk, op het woord van God, zonder Zijn hoogste gebod daarin te kunnen vinden. Jurieu, over wien later meer, Isaac Jaquelot (1) en Le Clerc (2) veroorzaakten hem veel moeite en de eerste, die van zijn vriend zijn aartsvijand was geworden, vervolgde hem ten bloede toe.

Zoo leefde Bayle hier ter stede, sprekende, schrijvende en strijdende. Voordat ik zijne verdiensten in het licht tracht te stellen, zij het mij vergund eenige nog altijd

---

(1) Hij (ook Jaquelot genoemd) was geboortig uit Vassy (16 Dec. 1647). Hij moest na de herroeping van het Edict van Nantes vluchten en kwam in 1686 in den Haag, waar hij als Fransch predikant veel toeloop had. Hij stierf in 1708 als hofprediker te Berlijn. Overtuigd dat Bayle's werken een diepen en schadelijken indruk op velen maakten, meende hij die te moeten bestrijden, vooral door de overeenstemming van het geloof met de rede te betoogen. Zie: *Mémoires pour servir à l'histoire des hommes illustres* (in de Bibliotheek der gemeente Rotterdam) Tom. VI. p. 374—383.

(2) Jean Le Clerc (Joannes Clericus), geb. 1657, † 1736, Predikant en Hoogleeraar aan het Remonstrantsche Seminarium te Amsterdam, heeft zooveel geschreven en uitgegeven (o. a. D. Erasmi Opera omnia), dat ik omtrent hem naar van der Aa's Woordenboek en naar de dissertatie van A. des Amorie van der Hoeven Jr., (te Amsterdam 1843) moet verwijzen.

Is. Disraeli, *Curiosities of Litterature*. Lond. 1863. Vol. II. p. 386 spreekt van «the rabid Jurieu, the cloudy Jaquelot» en «the envious Le Clerc».

Op pag. 539 v.v. van de *Histoire des Ouvrages des Savans* van Dec. 1706 is nog sprake van een Le Clerc, Docteur en Médecine et Conseiller d'Etat de la République de Genève, die zich gemengd heeft in de twisten van zijn broeder met Bayle, en dezen daarom in de andere wereld met Pyrrho (den stichter der Sceptische school) in aanraking brengt.